

CĂTĂLIN - PETRU NICOLESCU
MĂDĂLINA - GEORGIA NICOLESCU
CRISTINA - PAULA MARIN

ALGEBRĂ

pentru elevii claselor

XI - XII

Subiecte pregătitoare pentru
EXAMENUL DE BACALAUREAT
și concursul de admitere
în învățământul superior

SINTEZE DE TEORIE
EXERCIȚII ȘI PROBLEME

- Fixarea cunoștințelor
- Aprofundarea cunoștințelor
- Performanță
- Autoevaluare
- Evaluare sumativă

CUPRINS

	E*	R**
Capitolul I. PERMUTĂRI		
Permutări. Inversiunile unei permutări. Transpoziții		
Breviar de teorie	3	
Probleme propuse	9	229
Teste de evaluare	13	232
Capitolul II. MATRICE		
1. Noțiunea de matrice. Transpusa unei matrice. Adunarea matricelor.		
Înmulțirea unei matrice cu un scalar		
Breviar de teorie	14	
Probleme propuse	20	232
2. Înmulțirea a două matrice. Ridicarea matricelor la puterea n		
Breviar de teorie	24	
Probleme propuse	30	235
Teste de evaluare	39	244
Capitolul III. DETERMINANȚI		
1. Calculul determinanților		
Breviar de teorie	41	
Probleme propuse	47	245
2. Proprietățile determinanților		
Breviar de teorie	50	
Probleme propuse	54	246
3. Aplicații ale determinanților în geometria în plan		
Breviar de teorie	64	
Probleme propuse	68	253
Teste de evaluare	71	256
Capitolul IV. INVERSA UNEI MATRICE PĂTRATICE		
Breviar de teorie	73	
Probleme propuse	78	258
Teste de evaluare	83	260
Capitolul V. SISTEME DE ECUAȚII LINIARE		
1. Metode de rezolvare a sistemelor de ecuații liniare. Metoda lui Cramer.		
Metoda matriceală. Metoda lui Gauss		
Breviar de teorie	85	
Probleme propuse	88	261
2. Rangul unei matrice		
Breviar de teorie	91	
Probleme propuse	94	262
3. Sisteme de ecuații liniare. Studiul compatibilității acestora		
Breviar de teorie	97	
Probleme propuse	107	263
Teste de evaluare	113	266

* E - enunțuri

** R - răspunsuri, rezolvări

Capitolul VI. LEGI DE COMPOZIȚIE

1. Legi de compoziție pe o mulțime. Parte stabilă		
Breviar de teorie	116	
Probleme propuse	119	269
2. Proprietăți ale legilor de compoziție interne		
Breviar de teorie	124	
Probleme propuse	128	272
Teste de evaluare	134	276

Capitolul VII. GRUPURI

1. Monoizi. Grupuri		
Breviar de teorie	136	
Probleme propuse	140	277
2. Grupuri finite. Subgrupuri. Ordinul unui grup finit. Ordinul unui element		
Breviar de teorie	146	
Probleme propuse	150	282
3. Morfisme de grupuri. Izomorfisme de grupuri		
Breviar de teorie	155	
Probleme propuse	159	285
Teste de evaluare	165	289

Capitolul VIII. INELE ȘI CORPURI

1. Inele		
Breviar de teorie	168	
Probleme propuse	175	291
2. Corpuri		
Breviar de teorie	179	
Probleme propuse	183	295
Teste de evaluare	186	298

Capitolul IX. POLINOAME

1. Polinoame cu coeficienți într-un corp comutativ. Operații cu polinoame.		
Teorema împărțirii cu rest		
Breviar de teorie	187	
Probleme propuse	192	300
2. Divizibilitatea polinoamelor. Rădăcini multiple. Descompunerea polinoamelor.		
Cel mai mare divizor comun al unor polinoame. Cel mai mic multiplu comun al unor polinoame		
Breviar de teorie	196	
Probleme propuse	205	303
3. Relațiile lui François Viète. Ecuații algebrice cu coeficienți în $\mathbf{Z}$, $\mathbf{Q}$, $\mathbf{R}$, $\mathbf{C}$		
Ecuații bipătrate. Ecuații reciproce		
Breviar de teorie	209	
Probleme propuse	222	306
Teste de evaluare	226	313

Promotorii ai matematicii	315
---------------------------------	-----

Bibliografie selectivă	318
------------------------------	-----

Permutări. Transpoziții

Breviar de teorie

Noțiuni introductive

- Fie mulțimea finită $A = \{1, 2, \dots, n\}$. O funcție bijectivă $\sigma : A \rightarrow A$, se numește *permutare* de ordin n , unde $n \in \mathbb{N} \setminus \{0, 1\}$.
- Mulțimea tuturor permutărilor de ordin n se notează cu S_n , iar card $S_n = n!$.
- Orice permutare de ordinul n , se reprezintă astfel:

$$\tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \tau(1) & \tau(2) & \dots & \tau(n) \end{pmatrix}.$$

- Permutarea $e_n = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & \dots & n \\ 1 & 2 & 3 & \dots & n \end{pmatrix}$ se numește *permutare identică* de ordin n (se mai notează și simplu cu e).
- *Exemple:*

$$1) \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix} \in S_3, \text{ unde } \sigma(1) = 2, \sigma(2) = 3, \sigma(3) = 1.$$

$$2) \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} \in S_4, \text{ unde } \tau(1) = 4, \tau(2) = 3, \tau(3) = 2, \tau(4) = 1.$$

$$3) e_5 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \end{pmatrix} \in S_5.$$

Compunerea permutărilor

Definiție. Considerăm permutările: $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix}$ și

$$\tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \tau(1) & \tau(2) & \dots & \tau(n) \end{pmatrix}, \sigma, \tau \in S_n. \text{ Atunci permutarea}$$

Rezolvare.

Aplicăm definiția inversiunii într-o permutare:

$$1 < 2 \Rightarrow 3 > 2, \quad 2 < 4 \Rightarrow 2 \not> 5,$$

$$1 < 3 \Rightarrow 3 > 1, \quad 2 < 5 \Rightarrow 2 \not> 4,$$

$$1 < 4 \Rightarrow 3 \not> 5, \quad 3 < 4 \Rightarrow 1 \not> 5,$$

$$1 < 5 \Rightarrow 3 \not> 4, \quad 3 < 5 \Rightarrow 1 \not> 4,$$

$$2 < 3 \Rightarrow 2 > 1, \quad 4 < 5 \Rightarrow 5 > 4.$$

Inversiunile sunt $(3, 2), (3, 1), (2, 1), (5, 4)$, deci $m(\sigma) = 4$.

Atunci $\varepsilon(\sigma) = (-1)^{m(\sigma)} = (-1)^4 = 1$, deci permutarea σ este pară.

Transpoziții

Permutarea de ordin n , notată τ_{ij} și definită prin

$$\tau_{ij} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & i & \dots & k & \dots & j & \dots & n \\ 1 & 2 & \dots & j & \dots & k & \dots & i & \dots & n \end{pmatrix} \text{ se numește } \textit{transpoziție} (\tau_{ij} \text{ permută}$$

numai elementele i și j din linia a doua a tabloului, restul elementelor rămânând neschimbate).

Observații:

1) Orice transpoziție este o permutare impară.

2) $\tau_{ij}^{-1} = \tau_{ij}$ și $\tau_{ij}^2 = e_n$.

Probleme rezolvate

---

1. Fie permutările $\alpha = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$ și $\beta = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$.

a) Determinați permutările α^{-1} și β^{-1} .

b) Rezolvați ecuațiile $x \circ \alpha = \beta$ și $\beta \circ y = \alpha$, în S_3 .

Rezolvare.

a) $\alpha^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$ și $\beta^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.

b) $x \circ \alpha = \beta$. Se compune cu α^{-1} , la dreapta ecuației:

$$x = \beta \circ \alpha^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix} \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}.$$

$\beta \circ y = \alpha$. Se compune cu β^{-1} , la stânga ecuației:

$$y = \beta^{-1} \circ \alpha = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix} \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}.$$

2. Fie permutarea $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix} \in S_4$. Să se calculeze:

a) $\sigma^2, \sigma^3, \sigma^4$.

b) σ^{2012} .

Rezolvare

$$a) \sigma^2 = \sigma \circ \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix} \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}.$$

$$\sigma^3 = \sigma^2 \circ \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix}.$$

$$\sigma^4 = \sigma^3 \circ \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix} \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 1 & 2 & 3 & 4 \end{pmatrix} = e.$$

$$b) \sigma^{2012} = \sigma^{2008+4} = \sigma^{2008} \circ \sigma^4 = (\sigma^4)^{502} \circ \sigma^4 = e^{502} \circ \sigma^4 = e \circ \sigma^4 = \sigma^4 = e.$$

3. Fie permutarea $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.

a) Să se determine numărul de inversiuni și signatura permutării σ .

b) Să se arate că ecuația $x^2 = \sigma$ nu are soluții în S_4 .

Rezolvare.

a) Aplicăm definiția inversiunii în permutarea σ :

$$1 < 2 \Rightarrow 4 > 3, \quad 2 < 3 \Rightarrow 3 > 1,$$

$$1 < 3 \Rightarrow 4 > 1, \quad 2 < 4 \Rightarrow 3 > 2,$$

$$1 < 4 \Rightarrow 4 > 2, \quad 3 < 4 \Rightarrow 1 \not> 2.$$

Inversiunile sunt $(4, 3), (4, 1), (4, 2), (3, 1), (3, 2)$. Deci $m(\sigma) = 5$, de unde rezultă că $\varepsilon(\sigma) = (-1)^{m(\sigma)} = (-1)^5 = -1$.

b) Deoarece $\varepsilon(x^2) = \varepsilon(x \circ x) = \varepsilon(x) \cdot \varepsilon(x) = [\varepsilon(x)]^2 = 1 \Rightarrow \varepsilon(x^2) = 1$, iar $\varepsilon(\sigma) = -1$, deducem că x^2 este o permutare pară pentru orice $x \in S_4$, iar σ este o permutare impară. Cum $\varepsilon(x^2) \neq \varepsilon(\sigma)$, adică $1 \neq -1$, atunci ecuația nu poate avea soluții.

Probleme propuse

1. Dacă S_n reprezintă mulțimea permutărilor de ordin n , să se determine $n \in \mathbb{N}^*$, $n \geq 2$, în următoarele cazuri:

a) $\text{card } S_n = 24$;   b) $\text{card } S_n = 720$;   c) $\text{card } S_n = 120$.

2. Să se calculeze $\sigma_1 \circ \sigma_2$ și $\sigma_2 \circ \sigma_1$, în cazurile următoare:

a) $\sigma_1 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$ și $\sigma_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$;

b) $\sigma_1 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 1 & 4 & 3 \end{pmatrix}$ și $\sigma_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$;

c) $\sigma_1 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 2 & 3 & 1 & 5 & 4 \end{pmatrix}$ și $\sigma_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 1 & 5 & 3 & 2 & 4 \end{pmatrix}$;

d) $\sigma_1 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 3 & 5 & 6 & 2 & 4 & 1 \end{pmatrix}$ și $\sigma_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 2 & 1 & 3 & 6 & 4 & 5 \end{pmatrix}$.

3. Să se calculeze σ^2 , σ^3 , σ^4 și σ^{2012} în cazurile următoare:

a) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$;

b) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 1 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix}$;

c) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$;

d) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 3 & 2 & 4 & 5 & 1 \end{pmatrix}$.

4. Arătați că pentru orice $\sigma \in S_n$, există $p \in \mathbb{N}^*$, astfel încât $\sigma^p = e$, unde e este permutarea identică din S_n , oricare ar fi $n \in \mathbb{N} \setminus \{0, 1\}$.

5. Să se determine cel mai mic număr natural $n \in \mathbb{N}^*$, astfel încât $\sigma^n = e$, în fiecare dintre cazurile următoare:

a) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$;

b) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix}$;

c) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 2 & 1 & 4 & 5 & 3 \end{pmatrix}$.

6. Să se calculeze inversele următoarelor permutări:

a) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$;

b) $\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 5 & 4 & 3 & 6 & 2 & 1 \end{pmatrix}$;

$$c) \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}; \quad d) \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 2 & 5 & 1 & 3 & 4 \end{pmatrix};$$

$$e) \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 1 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix}; \quad f) \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 \\ 3 & 2 & 1 & 6 & 7 & 5 & 4 \end{pmatrix}.$$

7. Să se rezolve următoarele ecuații:

$$a) \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} \circ x = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}, \quad x \in S_3.$$

$$b) \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix} \circ x = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 1 & 4 & 2 \end{pmatrix}, \quad x \in S_4.$$

$$c) \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 1 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix} \circ x = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 2 & 1 & 4 & 3 \end{pmatrix}, \quad x \in S_5.$$

8. Să se rezolve următoarele ecuații:

$$a) x \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}, \quad x \in S_3.$$

$$b) x \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 2 & 4 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}, \quad x \in S_4.$$

$$c) x \circ \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 1 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 5 & 2 & 1 & 4 & 3 \end{pmatrix}, \quad x \in S_5.$$

9. Fie permutările $\alpha = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 1 & 5 & 4 & 3 & 2 \end{pmatrix}$ și $\beta = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 3 & 5 & 1 & 2 & 4 \end{pmatrix}$.

Să se rezolve în S_5 următoarele ecuații:

$$a) \beta \circ x = \alpha;$$

$$b) \alpha^2 \circ x = \beta;$$

$$c) x \circ \beta^3 = \alpha;$$

$$d) \beta \circ x \circ \alpha = \alpha \circ \beta.$$

10. Fie permutările $\alpha = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 4 & 1 & 2 \end{pmatrix}$ și $\beta = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 1 & 4 & 2 & 3 \end{pmatrix}$.

Să se rezolve în S_4 următoarele ecuații:

$$a) \alpha \circ x = \beta^{120};$$

$$b) x \circ \beta = \alpha^{250};$$

$$c) \alpha^{2000} \circ x \circ \beta^{2000} = e.$$